

# PÄRIMUSKULTUURI LÕIMING AINEKAVADESSE

Ilme Hoidmets

# I kooliaste. Eesti keel; tööõpetus

## Ainekava

- ▶ Arendatakse suulist ja kirjalikku väljendusoskust ning suunatakse õpilast austama eesti keelt kui rahvuskultuuri kandjat, selle sees suunatakse õpilasi väärtustama seto keelt ja kultuuripärandit.

## Töökava

- ▶ Huvitava raamatu leidmine kodukoha raamatukogust. Tähelepanu P. Haavaoksa lasteluulele.
- ▶ Seto muinasjuttude kuulamine.
- ▶ Setokeelse Tähekese lugemine.
- ▶ Rahvakalender (nt mardisandi nägu tekstiilitöona).

# I kooliaste. Muusika

## Ainekava

- ▶ Eesti, maailma ja oma kodukoha muusikakultuuri tutvustamise kaudu kujundatakse õpilaste muusikalist maitset ning sotsiaalkultuurilisi väärtushinnanguid.
- ▶ Teab ja hoiab seto kultuuri traditsioone, osaleb nende edasikandmises ning mõistab omakultuuri tähtsust.

## Töökava

- ▶ Teab mõisteid: rahvalaul, eeslaulja, rahvapill (kodukohas kannel) (1. kl);
- ▶ laulab 2 seto rahvalaulu (2. kl);
- ▶ teab seto kandle lihtsamaid mänguvõtteid (3. kl);
- ▶ osaleb võimalusel perega kogukonna üritustel.

# I kooliaste. Loodusõpetus; eesti keel

## Ainekava

- ▶ Õpitakse tundma lähiümbrust ning igapäevaelu nähtusi, keskendutakse looduse vahetule kogemisele ja praktilisele tegevusele.
- ▶ (nt eostaimed, seened (söögiseened, mürkseened, loomariik jne).
- ▶ Kodukandi loomariik.

## Töökava

- ▶ Õppekäik kodukandi metsa. Seente varjatud elu. Kokkuvõte seenelkäigust (seened seto keeles).
- ▶ Õuetund. Selgrootute elu tiigis e Setomaa selgrootud ja nende toimetused!
- ▶ Õppekäik kooliümbruse looduses, Värskas Talumuuseumis (nt talutööd kevadel ja sügisel); jne

# I kooliaste. Loodusõpetus

## Ainekava

- ▶ Kooliastme lõpuks õpilasel kujuneb huvi looduse vastu ning oskus looduses käituda;
- ▶ väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust.

## Töökava

- ▶ Plaani järgi liikumine kooli ümbruses;
- ▶ ilmakaarte määramine kaardil kooliõues kompassiga või päikese järgi;
- ▶ õppekäigud organismide kooselu uurimiseks kodukoha erinevates elupaikades (metsas, veekogus, niidul jne).

# II kooliaste. Ajalugu

## Ainekava

- ▶ Tunneb huvi mineviku vastu; tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma sündmuste ja isikute ajalugu ajastut kõige enam iseloomustava kaudu; väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;

## Töökava

- ▶ Esemeline allikas: muuseum ja arhiiv;
- ▶ tund Väraska Talumuuseumis (5. kl).
- ▶ Muinasaeg kodukohas (praktiline tegevus, retk).
- ▶ Eluolu keskajal. Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul (matk; mäng; internetiotsing).

# II kooliaste. Eesti keel ja kirjandus

## Ainekava

- ▶ Tähelepanu pööratakse folkloorsele materjalile, et väärtustada õpilase päritolu ja kultuurilist kuuluvust.
- ▶ Väärtustab seto kultuuripärandit.

## Töökava

- ▶ Tund muuseumis, et tekitada huvi kodukandi lugude kuulamise ja nende kaudu loovkirjutamise vastu.
- ▶ Lugude kirjutamine (osalemine konkurssidel nt Võro Instituudi; Ahja jt)
- ▶ Setokeelsete luuletuste lugemine (Haavaoks jt).

# II kooliaste. Loovusõpetus

## Ainekava

- ▶ Omab ülevaadet piirkonna looduse ja pärimuse eripärast tulenevatest võimalustest loomeettevõtlusega tegelemisel;
- ▶ toetatakse omaalgatust, ettevõtlikkust ja loovust ning väärtustatakse piirkonna kultuuriloomingut ja -tausta.

## Töökava

- ▶ Setokeelne kirjavara, rahvakalendri tähtpäevad, seto muinasjutu etendamine, ettevõtte tutvustus; rahvalaul (seto leelo), kohalikel sündmustel osalemine; minifirma tegevuseks kujunduse valmistamine; Setomaal giidina (grupitööd).
- ▶ Minifirmade tegevuses osalemine



# II kooliaste. Loodusõpetus

## Ainekava

- ▶ Eesti ja kodukoha looduse ilu ja erilisus; õpilane väärtustab bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säästvat eluviisi; mõistab, et inimene on looduse osa ning inimeste elu sõltub loodusest, suhtub loodusesse säästvalt;
- ▶ iseloomustab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas; nimetab taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid.

## Töökava

- ▶ Tunnid kooli lähedal õuekeskkonnas (metsarajal, õuesõppeklassis, palumänniku liikide ja metsarinnete õppimine koolimaja ümber asuvas metsas, madalsoo koosluse tundmaõppimine Pikalombi matkarajal Velna soos).
- ▶ Värska Sanatooriumis kasutatavad loodusvarad ja nende kirjeldus; mineraalvesi ja selle omadused. Toodang.
- ▶

# II - III kooliaste. Loodusõpetus

## Ainekava

- ▶ Õpilane väärtustab säästvat eluviisi; mõistab, et inimene on looduse osa ning inimeste elu sõltub loodusest, suhtub loodusesse säästvalt;
- ▶ toimib keskkonnahoidliku tarbijana;
- ▶ märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastel keskkonnakaitseüritustel.

## Töökava

- ▶ Tihti viiakse tunnid läbi kooli lähedal õuekeskkonnas (metsarajal, Värskalahe ääres, endises *kooli aias*);
- ▶ muld elukeskkonnana (kodukoha mullastik);
- ▶ mets elukeskkonnana (retk metsa kuni AS-ni Värskala Vesi; laudsipettäi);
- ▶ soo elukeskkonnana (retk sohu, sh taimed seto keeles);
- ▶ Setomaa loodusvarad (retk AS Värskala Vee ümbrusesse jne).

## II kooliaste. Ühiskonnaõpetus

### Ainekava

- ▶ Õpilane tunneb huvi ühiskonnas (kodukohas) toimuva vastu;
- ▶ õpib toime tulema tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;

### Töökava

- ▶ Nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust; teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- ▶ väärtustab peret ja suguvõsa;
- ▶ toob näiteid Setomaa valla omavalitsuse tegevuse kohta; jne.

## II kooliaste. Muusika

### Ainekava

- ▶ Tunneb huvi oma kooli ja paikkonna muusikaelu ning -sündmuste vastu ja osaleb neis;
- ▶ rikastab oma teadmisi Eesti ja kohaliku laulutraditsiooni tundmaõppimise kaudu.

### Töökava

- ▶ Loob tekste (regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne); õpib teadma leelokoore; huvitub nende tegevusest;
- ▶ tunneb seto rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse, oskab nimetada kodukoha muusika suursündmusi (Seto Folk; kuningriigipäevad jne);
- ▶ õpib seto rahvalaulu.

# III kooliaste. Bioloogia

## Ainekava

- ▶ Selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi;
- ▶ analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;
- ▶ suhtub taimedesse kui elusorganismidesse vastutustundlikult.

## Töökava

- ▶ Samblikuvaatlus raiesmikul ja metsas;
- ▶ ökoloogiateemaline bioorienteerumine
- ▶ tunnid toimuvad koolimaja ümber asuva metsa ja kooli tiigi teemakohaseid taime- ja loomaliike vaadeldes;
- ▶ herbaallehe loomine kooli ümber kasvavatest taimedest, kevadine liblikate fotojaht ning määramine mobiilirakenduse abil).

# III kooliaste ajalugu

## Ainekava

- ▶ Õpilane väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis;
- ▶ teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;

## Töökava

- ▶ Kultuur ja eluolu paikkonnas 20. sajandi algusest lõpuni jne; Tartu rahu; Setomaa *ajalootuultes*
- ▶ Õpe on seotud koolivälise eluga (kohtutakse erinevate inimestega, kaasatakse vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

# III kooliaste. Kirjandus ja eesti keel

## Ainekava

- ▶ Väärtkirjanduse ja rahvaluule tõlgendamise ning analüüsi kaudu kujundatakse õpilaste esteetilisi ja eetilisi hoiakuid, rikastatakse tundemaailma ning aidatakse neil kujuneda isiksusena, leida oma identiteet ja luua ainuomane maailmapilt.

## Töökava

- ▶ Seto vanasõnad ja mõistatused; leelo (abiks murdesõnastikud);
- ▶ P. Haavaoksa luule;
- ▶ Anne Vabarna „Peko“;
- ▶ väärtustatakse päritolu ja kultuurilist kuuluvust (pere, tuntud inimesed jne);
- ▶ ajaleht Setomaa;
- ▶ setokeelsed saated.

# III kooliaste. Kunst

## Ainekava

- ▶ Õpilane õpib tundma ja väärtustama nii mineviku kunstipärandit kui ka nüüdisaegset kunsti.



## Töökava

- ▶ Seto kinda muster (7. kl)
- ▶ Seto tikandimuster (7. kl)
- ▶ Korrapärane seto muster (9. kl)
- ▶ Õues puude ja taimede joonistamine, oma mustri loomine.
- ▶ Värska kooli plakatite joonistamine ja nende kaudu kooliloo tundmaõppimine (OMA KOOLI PÄEV).



# III kooliaste. Käsitöö ja kodundus

## Ainekava

- ▶ Väärtustatakse rahvuslike kultuuritraditsioonide hoidmist ja arendamist nii käsitöös kui ka kodunduses.
- ▶ Kultuuripärandit väärtustavad õppekäigid Seto Talumuuseumi paar korda õppeaasta jooksul ja ERM-i.

## Töökava

- ▶ Rahvakunstist pärit motiivide kasutamisel toote kaunistamisel kasutatakse seto mustreid; seto keeles jutuajamine;
- ▶ koostöö Kirävüüga;
- ▶ mikroorganismid toidus (hapendamine);
- ▶ küpsetamine (kohviku pidamine).

# III kooliaste. Muusika

## Ainekava

- ▶ Üldkultuurilised teadmised saadakse teadlikkusest kohalikust, oma riigi ja Euroopa kultuuripärandist ning nende rollist maailmas.
- ▶ Õpitakse tundma pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi.

## Töökava

- ▶ Leelo (leelogrupid ja -koorid meil ning mujal; leelotamine);
- ▶ omalooming (loovtöö - laul, laulumäng);
- ▶ kohaliku pärimusmuusika (Zetod jne) tõlgendused.

# Gümnaasium. Kunst

## Ainekava

- ▶ Hindab omakultuuri, kohalikku ja maailmakultuuri;
- ▶ on oma loovates lahendustes eetiline, mõistab kunstniku vastutust; arvestab keskkonna- ja kultuuripärandi kaitse nõudmisi.

## Töökava

- ▶ Kohaliku kultuuri eripära on seto mustrid, mida uuritakse ja joonistatakse.
- ▶ Setomaa kultuuripärandi talletamise uurimiseks (koostöös kirjanduse ja tegelikult ka ajaloo ja bioloogiaga) - vaadeldakse arhitektuuri, naiste ja meeste käsitööd jne. Setomaa Muuseumites.

# Gümnaasium. Eesti keel

## Ainekava

- ▶ Tähelepanu pööratakse ajakirjanduslike tekstide ning arutluste koostamisele ja lugemisülesannete lahendamisele.
- ▶ Kuidas suhelda vestluspartnerist lähtuvalt ning anda sõnum edasi erinevate keelevahenditega sh murdes?

## Töökava

- ▶ Ollakse kursis Setomaa tegevust kajastavate meediaväljaannetega;
- ▶ Setomaal toimuvast kirjutamine (lugu, luuletus, uudis, reportaaž). Nt reporterina Setomaal (grupitöö); video Setomaast;
- ▶ tõlkimine (eesti keelest seto keelde või vastupidi);
- ▶ oma klassis miniarvamusfestival, kus pealkirjas üks sõnadest Setomaa.

# Gümnaasium. Kirjandus

## Ainekava

- ▶ Uuritakse, milles peitub muinasjuttude võlu eri vanuses inimestele ning arutletakse kunstmuinasjuttude ja rahvaluule lühivormide vajalikkuse üle.
- ▶ Uuritakse eeposeid ja kangelasi ning vägilasi ja nende saatust;
- ▶ kirjutatakse omaloomingut, tuginedes kohalikule eripärale.

## Töökava

- ▶ Seto mj „Marjakobar jt seto muinasjutte“, lugude vestmine (küsimine vanavanematelt);
- ▶ Uuritakse A. Vabarna „Pekot“; vaadatakse „Pekot“; loetakse dialooge.
- ▶ Pööratakse tähelepanu kangelase Peko eluloole ning A. Vabarna eeposele “Peko”.
- ▶ Mõtestatakse pärimust ja mütoloogilist maailmapilti. Essütäja; usk jne.

# Gümnaasium. 20. saj kirjandus

## Ainekava

- ▶ Tähelepanu pööratakse võru- ja setokeelsele kirjandusele ning 20. sajandi Võru- ja Setomaa autorite loomingule.
- ▶ Võru- ja Setomaa autorid (Kauksi Ülle, P. Haavoks jt).
- ▶ Kauksi Ülle näidendid.
- ▶ Tutvutakse seto- ja võrokeelse luule ja näitekirjandusega (vaadatakse etendusi).

## Töökava

- ▶ Õpitakse Setomaa autorite proosat, luulet ja draamaloomingut.
- ▶ Setokeelne luule: P. Haavaoks, Merca, A. Kalkun, I. Vananurm, jt.

# Gümnaasium. Keskkonnaõpetus

## Ainekava

- ▶ Maailma ja Eesti keskkonnaprobleemide teadvustamise ja mõistmise kõrval on väga oluline osa oma kodukoha keskkonna ja keskkonnakaitse probleemide tundmaõppimisel.
- ▶ Õpilane on kursis tänapäeva tähtsamate keskkonnaprobleemidega nii oma kodukohas kui maailmas üldiselt.

## Töökava

- ▶ Rühmatöö Setomaa valla ettevõtted ja nende teenused/tooted;
- ▶ kooliümbruse uuring;
- ▶ õppekäik Värskas jäätmejaama; ühte valla pumplasse; AS Värskas Vesi, Värskas Mineraalvee OÜ, Värskas Sanatoorium AS;
- ▶ mineraalvee mõiste, looduslik mineraalvesi, ravimuda.

# Gümnaasium. Geograafia

## Ainekava

- ▶ Metsamajandus - ja tööstus ning keskkonnaprobleemid.
- ▶ Metsade säästlik majandamine ja kaitse.
- ▶ Turismi roll riigi majanduses ja mõju keskkonnale.

## Töökava

- ▶ Praktiline uuring (Setomaa metsad);
- ▶ matk (kooliümbrusest kuni muuseumini Setomaa taimedega tutvumiseks);
- ▶ Setomaa turism (seos ettevõtlusõppe, karjääriõppe, eesti ja seto keele, vöörkeele jne).



# Gümnaasium. Muusika

## Ainekava

- ▶ Väärtustab muusikat kui tähtsat osa inimkonna kultuuris; teadvustab ennast rahvuskultuuri (seto kultuuri) kandjana;
- ▶ oskab leida paikkonna, Eesti ja Euroopa muusikakultuuri seoseid;
- ▶ väljendab oma arvamust ja analüüsib muusikaüritusi, kus ta on käinud.

## Töökava

- ▶ Leelo (UNESCO kultuuripärand);
- ▶ Seto Folk, Seto kuningriigipäev, Treski Küüni üritused jne;
- ▶ õpilaste ettekanded.

**TENNÄ KULLÕJIT!**

**KAEGÕ ÕKS ILOSAT VALGÕT LUMMÕ;  
MÕTÕLGÕ LUMÕPUHTIT MÕTTIT!**